

כיקרוב

בלימוד החסידות ובדרכי החסידות

עבודה גדולה היא
פרק נוסף בסוגיית
השמחה בדרך החסידות
| הגה"ח רבי מענדל וזכטר

בושה של תשובה
לקחי שבירת הלוחות
בהתוועדות עם
הרב שבתי סלבטיצקי

**שניים אוהזין
במצווה**
אור פנימי לפתיחת
מסכת בבא מציעא

לא ימושו מפין
ומפי זרעך. שלושה
דורות לבית גורליק:
הסבא הרה"ח רבי
מנחם מענדל ע"ה, בנו
יבדלחט"א הרה"ח רבי
מרדכי, ונכדו הרה"ח
רבי ירחמיאל

סיביר < ארץ ישראל < סיביר

מורנו הבעש"ט הדליק נרות מגלידי קרח, ותלמידיו ההולכים במסילותיו כעבור 300 שנה מציתים
להבות של תורה גם בשימוני כפור • ראיון מאלף עם אב ובנו, הרה"ח רבי מרדכי גורליק ובנו הרה"ח
רבי ירחמיאל, השליח ורב העיר טיומן, סיביר • מסמך משפחתי של מסירות נפש

ישמח לב מבקשי ה'

תשובה מתוך קדרות או מתוך שמחה | מהי הדרך להמתקת הדינים ולהברחת המקטרגים | ובכוח מה הצליח מורנו הבעש"ט להביא גשמי ברכה

בגליון הקודם סקרנו את סוגיית השמחה בבית מדרשו של מורנו הבעל שם טוב ותלמידיו אחריו בקודש, ונוכחנו לראות בהדגשת דרך החסידות כי יהודי מצווה להיות בשמחה תמיד – לא רק בשעת קיום תורה ומצוות בפועל – מאחר שהוא עובד את קונו בכל דרכיו ובכל מעשיו, ואם כן עליו לעשות עבודתו זו בשמחה, כמאמר הכתוב "עבדו את ה' בשמחה".

ברם, מהאמור נראה שהשמחה אינה אלא עניין של צורה ודרך גישה אל העבודה, היינו שעבודת ה' צריכה לקחת את לבו של האדם, כך שיעשנה ברצון ויפגין את חשקו בה. אך יתר על כן מוצאים אנו בספר ארחות צדיקים (שער ט, שער השמחה), שם הדגיש כי השמחה היא ביטוי של יסוד הכל – האמונה בה': "ועתה נחזור לעניין השמחה. כי המאמין בלב שלם והבוטח בעור הצור – הוא שמח לעולם, והוא סובל כל דבר... חופשי מדאגת העולם... כי השמחה כוללת הכל".

בדרך דומה כותב אדמו"ר הזקן בספר התניא (אגרת הקודש, יא): "וזהו עיקר האמונה שבשבילה נברא האדם, להאמין דלית אתר פנוי מיניה" (תקוני זהר קכב, ב), ו"באור פני מלך חיים", ועל כן "עו' וְחִדְוָה בְּמִקְוֹ", הואיל והוא רק טוב כל היום. ועל כן, ראשית הכל, שישמח האדם ויגל בכל עת ושעה... כלומר, כיון שמאמינים בני מאמינים אנו שהקב"ה ממלא את המציאות כולה ואין עוד מלבדו, ואצלו יתברך שורת תדיר חדווה ושמחה, נמצא שאי אפשר לו לאדם להיות שרוי במצב רוח אחר כשהוא מתארח כביכול בחיק ה', שהוא מקומו של עולם.

מצות השמחה אמנם מחייבת כשלעצמה, אך יש בה גם רוח ישיר לחיי הרחניים של האדם. על ידי השמחה זוכה הוא להינצל מנפילה לתאוות רעות ח"ו, וכך דרש אדמו"ר הזקן (לקוטי תורה תזריע, ג) את הפסוק "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל, ועבדת את איביך", וזה לשונו: "שכל בחינות שינויים והנפילה מעבודת ה' מגדלות לקטנות, גם הנפילה בתאוות – שזהו ענין ועבדת את אויביך – כל זה הוא רק תחת אשר לא עבדת בשמחה... ומזה נמשך הנפילה כו', אבל על ידי השמחה בה' לא יהיו שינויים

רגעים – האם זאת תהיה נחשבת לתשובה? ! אז תענה ותאמר לפני השי"ת: ריבוננו של עולם! אני יודע שאין תשובתי כראוי מפני טמטום ועביות לבי, ואיני כדאי לבוא לפניך עם תשובה פחותה כזאת, אבל מה אעשה, מאחר שאני צריך להחזיק במידת השמחה, כי זה טוב ושמירה אלי למען אוכל לישא נפשי אליך ולמען שאעבדך בשמחה, על כן קבל נא את תשובתי הקטנה אשר כעת לפי ערכי הדלה, ואם אזכה אקוה לשוב בכל לבי לפניך". ומסיים דבריו הקדושים בהבטחה נפלאה: "ואז אחר כך תחזור להתחזק בשמחה ובהתחזקות ביתר שאת, ועל ידי זה תזכה אם יהיה לך זכות וחנינה מאת ה' שתהיה עובר השי"ת תמיד, אמך כן יהי רצון".

נמצאנו למדים מדברי רבותינו אלה משנה ברורה: תחושת השמחה אינה תוספת ונספח לעבודתו של יהודי, מעין פרפרת הבאה לאחר הסעודה. היא בת-לווייתו לאורך כל יומו, והיא אבן-הבוחן לתמות אמונתו, ועל כן עליו להתעטף בה תמיד, אפילו בעת עסקו בתשובה על חטאיו. פעמים אין-ספור מפורש בתורות צדיקי החסידות להוציא מדעת הטועים שמצב-רוחו של השב בתשובה צריך להיות מופגן בסבר פנים חמורות כשולי קדרה, כביכול זו הדרך לתשובה המעולה ביותר, אלא האמת לאמתה היא שגם כאשר יהודי כשל ונפל ממדרגתו, ועתה עושה הוא את דרכו חזרה לחיק אביו מלך מלכי המלכים – דבר הדורש ממנו להקדיש עתים וזמנים מיוחדים להתמרמר על מעשיו, כמבואר בזה – עדיין מצב רוחו הכללי צריך להיות נסוך שמחה וחיות של קדושה, ודווקא מכוון יעלה ויבוא ויגיע לתיקונו השלם.

תחושת השמחה אינה תוספת ונספח לעבודתו של יהודי, מעין פרפרת הבאה לאחר הסעודה. היא בת-לווייתו לאורך כל יומו, והיא אבן-הבוחן לתמות אמונתו, ועל כן עליו להתעטף בה תמיד, אפילו בעת עסקו בתשובה על חטאיו

אלו". דהיינו, השמחה מרוממת את האדם מעלה מעלה, ואינה מניחה לו ליפול ולעסוק במעשי קטנות של בני אדם. "וכך אנו רואים בחוש בגשמיות, שכשהאדם שרוי בשמחה – בחדות ה' היא מעונו – הוא מרוחק מתאוות גשמיות" (לקוטי תורה שמיני עצרת פט, ד).

תשובת היצר

מקצוע חשוב נוסף בעבודת ה' אליו צריכה להתלוות השמחה, היא עבודת התשובה. גם כאשר מוטלת על יהודי חובה לחזור בתשובה על חטאים שחטא, צריך הוא לעשותה בשמחה. הרה"ק בעל "יסוד העבודה" מסלונים (באר אברהם, מכתב צח) מעיד שכך קיבל מרבותיו: "ובספר כתב יד מהרב הקדוש מו"ר ר' מענדל זצ"ל (מויטבסק) איתא, וזה לשונו: אשר צריך האדם הרוצה להחזיק בעבודת ה', שיעורר תמיד נפשו בשמחה. ואם יבוא במחשבתו: דהלא הוא צריך לשוב מחטאיו במירות הלב, והאיך ישמח? העצה היא, שיהרהר באמת בלב כמה רגעים בתשובה, ויקח מיד שוב שנית לשמחה".

וממשיך שם הרה"ק מויטבסק ללמדנו אורחות חיים, להתחזק בעבודת התשובה מתוך שמחה: "ואם יטען אליך היצר לאמור: התשובה שלך עתה שהיא מעט מרירות ומעט

בדוק ומנוסה

נוסף על המעלות הטובות של השמחה שמנינו לעיל לעניין הטבת עבודתו של אדם לקונו, ישנה תועלת מיוחדת בשמחה גם להמשכת פעולת ישועה ושלפ רב להטבת מצבו הגשמי הכללי, וכפי שמוצאים אנו דברים מרעיש לך בכתבי אדמו"ר האמצעי (אגרות קודש, אגרת מ), וזה לשונו: "שמחה וטוב לבב הוא הממתיק כל הדינים והקטרוגים, שלא יהיה נמשך שום קטרוג על כל אחד ואחד, וזה מקובל מפי קדושי עליון רבותינו נ"ע, ואין ספק בזה. אשר על כן ציווה [אביו, אדמו"ר הזקן] לכל מר נפש בבני חיי ומזוני שיתפלל בשיר ובשמחה ותענוג פשוט מצד עצמות אין סוף ברוך הוא ממש, שיברחו כל המקטרגים מזה וכו', וזה בדוק ומנוסה...".

שתי נקודות בולטות בדבריו של אדמו"ר האמצעי: הראשונה, שהוא מדבר על אלו שהם

בבחינת "כל מר נפש בכני חיי ומזוני", כלומר, יהודים של"ע למודי סבל וצרות של ממש, ובתחומים הנוגעים ביותר ללבנו של אדם – בני חיי ומזוני". וההדגשה כאן היא, שאפילו אדם השרוי במצב כזה, חוב קדוש ומצווה עליו ליתן קולו בשיר לה' ולהתפלל מתוך שמחה. והשנייה, ההבטחה המפורשת שהשמחה היא סגולה לכל מיני ישועה ללא כל ספק, עד שהוא מפרסמה לרבים בוודאות גמורה כאמרו שהדבר "בדוק ומנוסה". כשיהודי שמת, כל המקטרגים בורחים ממנו.

חתנו כבנו, אדמו"ר הצמח צדק (אגרות קודש, מכתב טו) מפליג גם הוא בכוחה של השמחה, ואף מעניק עצה לאדם כיצד ירומם את רוחו להיות בשמחה, ובאורח מיוחד ממליץ על שיטת "אחרי המעשים נמשכים הלבבות": "להראות בעצמו תמיד תנועות משמחות, כאילו הוא מלא שמחה בלב, אף על פי שאין בלבו כן בשעת מעשה, וסופו להיות כן. והטעם בזה הוא, כי לפי המעשים והפעולות אשר האדם עושה, נקבע אחר כך בלבבו ... ואז יערה עליו רוח ה' – רוח ממרום – שמחה וטוב לבב". בהמשך דבריו, מוסיף הצמח צדק ומעיד על הנהגתו של זקנו אדמו"ר הזקן בשעת פטירתו: "כמו ששמעתי מפה קדוש כאדמו"ר ז"ל נ"ע בפיינענע [שם הכפר בו נסתלק], שאמר בזה הלשון: אשר כך היה הרב המגיד אומר על

נכדו חביבו, שנתגדל על ברכיו אחר פטירת אמו בהיותו עולל רך, אוזר כוח לעמוד ולהתפלל מעריב, ואדמו"ר הזקן מוצא לנכון – בשארית כוחותיו וברגעיו האחרונים עלי אדמות – למנוע ממנו להתפלל בניגון שיש בו סרך עצבות

הפסוק 'קַמְרָאָה אֶכֶן סְפִיר... וְעַל דְּמוֹת הַפֶּסַח דְּמוֹת קַמְרָאָה אֶדָם כו', שכפי המידה שאדם מראה מלמטה מראין לו מלמעלה. ולכן מנע אותי מלשרור ניגון שיש בו מרה שחורה, כי התפללתי המעריב שקודם מיתתו בניגון שיש בו מרה שחורה, והמתין לי עד שאסיים את התפילה ואמר לי זאת..."

הדברים מבהילים על הרעיון. ראוי שנדמיין לעצמנו את המעמד והמצב האמור, רגעים אחדים לפני הסתלקותו של אדמו"ר הזקן. נכדו חביבו, שנתגדל על ברכיו אחר פטירת אמו מעריב, ואדמו"ר הזקן מוצא לנכון – בשארית כוחותיו וברגעיו האחרונים עלי אדמות – למנוע ממנו להתפלל בניגון שיש בו סרך עצבות, וגם

בשעה זו הוא דורש מנכדו להתפלל בשמחה. היש לנו דבר גדול מזה?! הרי הנהגה כזו מחייבתנו לעמוד בשמחה בכל יום ובכל ורגע.

השמחה בקרבת ה'

התבוננות נוספת בדרך אל השמחה מלמדנו אדמו"ר הריי"צ (אגרות קודש ב, אגרת שעב), על פי המבואר באריכות בתורת חב"ד שבלימוד התורה וקיום המצוות בעולם הזה זוכה אדם לקרבת ה' היתרה על כל תענוגי עולם הבא, וכאמרו: "הימים האלו ימי עבודה הם ולא ימי התאוננות, כי יקר הזמן מלתת אותו על תביעות של מה בכך, ומפורסם הדבר כי השמחה גורם גילוי הכוחות. והקושיא הגדולה – במה וממה תהיה שמחת הנפש? הנה עניינו מבואר בדברי אלוקים חיים [כינוי למאמרי חסידות] בארוכה, כי מזה גופא אשר הוא יתברך קרבנו לעבודתו, אשר בלימוד התורה ובקיום המצוות, ממשיכים עצמות אין סוף ברוך הוא, יותר מהגילויים בעולמות העליונים... והנחה והחלטה זו מעורר ומגלה את השמחה בפנימיות..."

ובמכתב אחר (אגרות קודש ז, אגרת ב'סז) מוסיף לעודד יהודי שנושע זה מכבר, שיתחזק לשמוח בחסדי ה': "במענה על מכתבו, תודה לא-ל אשר שלח עזרו מקודש והוטב לו, וצריך להיות בשמחה ובטוב לבב על ישועת השי"ת. ודבר ידוע ומקובל מאת מורנו הבעש"ט נ"ע, כי השמחה בישועת השי"ת היא עצמה היא אסותא [רפואה]". ויש להעיר, שמכתב זה נכתב בשנת תש"ג, בלב שנות הזעם בהן כלל ישראל נתייסר בגיהנום הצוררים, ואפילו בזמן כזה מצא לנכון אדמו"ר הריי"צ לעורר על עניין השמחה, הלא דבר הוא!

נדבך נוסף בונה אדמו"ר הריי"צ בתורתו בעבודת השמחה, ומחדש שאפילו עבודת "קבלת עול", שהיא עבודה בדרך יראה והכנעה, צריכה להיות חזורה בשמחה. וכך מוצאים אנו בספרי שיחותיו (תש"ח עמ' 250): "בעבודת ה' ישנם שני אופני עבודה: מרירות על העבר, ושמחה בעבודה בקבלת עול על להבא. בעל עסק, מבלי הבט עד כמה הוא כבר עשיר, עמל הוא במסירות גדולה, הן בימי הקיץ החמים והארוכים, והן בימי החורף הקפואים – והכל במסירות, וכך צריך להיות בעבודת ה'. בעבודה של קבלת עול צריכים 'להרגיש' ולהפנים את שמחת הנפש, שזוכים להיות עובדי השם".

מניעת דמעותיה של ישראל

כאמור, ההדגשה על עבודת ה' בשמחה היא מהחידושים המרכזיים בשיטת מורנו הבעש"ט. הרחיב את היריעה בענין זה אדמו"ר הריי"צ (ספר השיחות תש"א עמ' 133-132), המבאר כי "אדמו"ר הזקן אמר 'צדיקים דומים לבוראם', ומזה דייק הצמח צדק נ"ע שכמו שבמתן תורה יש בעשרת הדברות מצוות עשה ומצוות לא תעשה, כמו כן יש ענין זה בהתגלות הבעש"ט – מצוות עשה ומצוות לא תעשה. הלא תעשה' הוא שהבעש"ט מנע דמעות מיהודים. כידוע אשר מעניני הבעש"ט שהוא השתדל מאוד בענין השמחה, לפעול שיהודים ישמחו בזה שהם יהודים".

אדמו"ר הריי"צ מוסיף ומספר 'מעשה רב' מהנהגת הבעש"ט בדרך השמחה:

"פעם הגיע הבעש"ט ליישוב של יהודים שעסקו בעבודת האדמה. זה היה בתקופה של אמצע הקיץ, ומזג האוויר היה מאוד יבש. הרבה זמן לא ירד שם גשם, תבואות השדה והכרם התייבשו, הבהמות הדקות והגסות חלו במחלת הדבר, והיה עת צרה גדולה. אנשי היישוב בהיותם יראי ה' נתעוררו בתשובה, וכשלא נושעו החליטו להזמין 'מגיד מוכיח' שיעורם לתשובה שלימה. המגיד הגיע וכולם התאספו לבית הכנסת, והמגיד לא חסך בדברים. הוא הרעיף עליהם דברים חריפים ביותר ושפך עליהם אש וגפנית, עד שכל הקהל געה בבכיה. "מורנו הבעש"ט היה אז בבית הכנסת וראה בצרתן של ישראל, ובשמעו קולות הבכיה של האנשים והנשים, פנה אל המגיד המוכיח וקרא בקול גדול: מה רצונך מיהודים אלו?! יהודים הם טובים! ופנה אל כל הקהל ואמר: יהודים! בואו לרקוד עמי, ואחרי מנחה ירד גשם!

"בהתחלה הסתכלו עליו בתמיהה, חשבו שהוא ח"ו אינו מאמין בה', או שיצא מדעתו ח"ו. אבל כאשר מורנו הבעש"ט התחיל להביא ראיות ממאמרי חז"ל ולבסס את דבריו, אט אט קיבלו את דברי החיזוק והאמונה בישועת ה', והתעודדו והתחזקו באמונה והתחילו לרקוד עם מורנו הבעש"ט, יחד עם הריקוד התחיל לרדת גשם שוטף, ומורנו הבעש"ט ברכם בברכת שובע. כך הבעש"ט מנע דמעות מיהודים בעניני גשמיות, בכני חיי ומזוני".

כידוע בדברי הימים ההם, בתקופת הבעש"ט היה כלל ישראל שרוי במצב קשה בגשמיות וברוחניות. אחרי הגזירות הקשות של שנות ת"ח ות"ט שבהן קהילות שלמות נחרו בפרעות אימות, ואחרי הבלבול הרוחני הגדול שנגרם על ידי כת ש"צ שר"י, היו שבטי ישראל בדוחק ובצער. ואם בכל זה לא היה די, הרי שמצב הפרנסה היה קשה מאוד, כאשר הפריצים שלטו על היהודים שתחת ידם באופן אכזרי ביותר. היו די והותר סיבות להצדיק כביכול מצב רוח קודר ומרה שחורה בקרב יהודים, ובכל זאת, דווקא בעת זו הזריח הקב"ה את אורו של הבעש"ט, שהכניס חיות ושמחה לכלל ישראל. ואם כך בימים ההם, אנן מה נענה אבתריהו? עם כל הקשיים העוברים עלינו, נמצאים אנחנו במצב הרבה יותר טוב מאותם ימים, וממילא בוודאי שעלינו להלך תמיד בלב מלא שמחה ועליצות בחדוות ה' שהיא מעונו. לסיום, נביא מדברי בעל 'יסוד העבודה', שערך בסוף ספר 'באר אברהם' (ליקוטי שושנים, ד) רשימה ארוכה ונפלאה על גודל מעלת השמחה, וזה לשונו:

"המידה של אדם השמח בחלקו תמיד, היא מידה כללית, ונפלאות היא פועלת בלב האדם, שהיא מביאה אותו לעולם הזה ולעולם הבא, וזוכה על ידי זה לעונה ושפלות הנפש והלב בקרבו. והנה השי"ת מקרב, ורוח חכמים גם כן נוחה מגמו, ומטהרו ביותר מכות המדמה, וניצול מגאווה ובושה רעה ומן וכו', וזוכה לאור מצוה, ואור שבת, ואוהב לידידי ה' ולחביריו מאוד, וגם אוהב כל ישראל, וניצול מכעס וקפדנות, ומעביר על מידותיו, וזוכה לתשובה מאבהה". יהי רצון שזוכה להיות בשמחה תמיד, ונדבק בכל המעלות הטובות שהיא מביאה בכנפיה.

אש לזהטת בלב סיניו

המעגל שנסגר: הסבא נענש בעוון יהדותו וגורש לגולאג הסיבירי על כורחו, אבל הנכד חזר לשם מרצונו ובגאון יעקב בלתי מתכשר | השליח שמצא עצמו מלבה ניצוצות יהודיים באחד המקומות הנידחים בעולם, הצעיר הישראלי שגילה את צור מחצבתו אלפי קילומטרים מביתו, והשאלה על מפתן בית הכנסת ששינתה חיים שלמים | שיחה משותפת עם הרה"ח רבי מרדכי גורליק ובנו הרה"ח רבי ירחמיאל, השליח בעיר טיומן, סיביר | מסע יהודי מפעים החובק עבר, הווה ועתיד מזהיר יצחק הורוויץ

מ עורר השתאות. זו התחושה העוברת בקריאת היריעה שלפניכם, ולא כקלישאה. גם אתם, קוראינו הנכבדים, תיווכחו נכוחה כי רק יד מכוונת משמיים יכולה לארוג את מרכיביו של המעשה הזה הקורם לו עור וגלידים במעמקי סיביר, ארץ הגזירה של הקרח והכפור.

שלוש עשרה שנים לאחור, בשנת תשע"א, הרה"ח רבי ירחמיאל גורליק - אז אברך חב"די צעיר שנישא אך לא מכבר - מבקש יחד עם בני ביתו מקום בעולם אליו יוכלו לצאת ולפעול בשליחותו, ברוחו ומכוחו של כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע. יתרון היה לו לרב גורליק על פני חבריו, נוסף על אופיו החביב וגדולתו בתורה וחסידות, בהיותו דובר רוסית שוטפת כשפת אב ואם, ולפיכך חשב לצאת לשליחות ברוסיה. במדינת הענק שערים גדולות ורבות לה, פזורים מאות אלפי יהודים נידחים המשוועים - בקול פנימי שלעתים אינו נשמע גם להם - לגילוי הניצוץ היהודי שבליבם. לאחר בירור והתייעצות הוצע לזוג הצעיר לקבל על עצמו את משימת השליחות לעיר טיומן.

"על העיר טיומן לא שמעתי מעולם קודם לכן", מספר רבי ירחמיאל בשיחה טלפונית עם 'כי קרוב'. "למעשה, ניתן לומר כי אדם שפוי גם לא ירצה לשמוע עליה - לא כיעד לביקור, ובוודאי לא כמקום להתישב בו מרצון. העיר שוכנת במעמקי מחוז סיביר, מעבר להרי אורל. מזג האוויר בה לאורך השנה כולה מאתגר דיו, בלשון המעטה. בחורף מכסים שלגים כבדים את העיר, ומי שיוצא מביתו ללא היערכות נכונה מסתכן בהחלקה על קרח, שקיעה בהררי שלג או קפיאה בקור הנורא. גם בקיץ מזג האוויר איננו מרנין במיוחד, והוא לח ורווי יתושים. בהיסטוריה הלא־רחוקה גורשו לחבל ארץ זה אלפי אזרחים רוסיים שטר חינם בעיני הצאר בתקופה הצארית, או על ידי הרוזן יוזף סטאלין בימי ברית המועצות לשעבר".

העיר הזאת, שתיאורה עלול לצמרר את גונו, הוצעה למשפחת גורליק הצעירה על ידי רבה של רוסיה והשליח הראשי של הרבי למדינה, הגה"ח רבי דובער לאזאר, כמקום בו יבנו את חייהם.

"כשמעתי מבני שהוא חושב על חיי שליחות בטיומן", מצטרף לשיחה האב הרה"ח רבי מרדכי גורליק, "נרעשתי כולי. פניתי ואמרתי לו לבני: ירחמיאל, אתה יודע מה משמעות הדבר? אל המקום הזה גירש הצורך יוזף סטאלין ימ"ש את סכך, אבי הרה"ח רבי מענדל גורליק ז"ל, בעוון שמירה על יהדותו ברוסיה הקומוניסטית, אך גם בתקופה הארוכה ששהה בה, בתת־נאיים של ממש, המשיך את מלחמתו העיקשת למען התורה והמצוות. ראה כיצד סובבה ההשגחה העליונה את הדברים וכיוונה אותך להגיע דווקא לשם, כסגירת מעגל

של מענה יהודי הולם מאין כמותו לסטאלין וחבר מרעיו."

האמת ניתנת להיאמר כי גם דרך הטלפון יכולים היינו לחוש את ההתרגשות שאחזה בהם בזמנו, כשזו צפה ועולה בכל פעם שמתבוננים מחדש בדרכיו של מסובב הסיבוב.

החסיד שלא נרתע

סיפורנו מתחיל, אם כן, מהסבא הדגול, הרה"ח רבי מנחם מענדל גורליק, שהיה לאגדה עוד בחייו. הוא נולד בעיר רגצוב שברוסיה הלבנה, וכבר מילדותו שקד בלהט על התורה והעבודה. רבי מענדל גם זכה להכיר את הגאון הרגצובי, רבי יוסף רוזין, שהיה בן העיירה. בצעירותו למד ביישיבת 'תומכי תמימים' בחרקוב, ועם עליית הקומוניזם לשלטון נאבק במסירות נפש על שמירת הגחלת היהודית. אף שנעצר מספר פעמים על ידי המשטרה החשאית לא נרתע, והוא המשיך לפעול במחתרת למען הטבת החיים הגשמיים והרוחניים של אחיו היהודים.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה והפלישה הגרמנית לרוסיה, נמלט רבי מענדל עם משפחתו מזרחה, אל העיר סמרקנד שבאזובקיסטן. "אני כבר נולדתי בסמרקנד, בשנת תש"ד, בשלהי המלחמה", מספר רבי מרדכי שגם עתה

בהגיעו לגבורות התלהבותו החסידי בוערת בו כמימים ימימה. "כאשר אימי המלחמה נדמו, הכביד סטאלין את ידו על יהודי רוסיה, אך הוריי שמרו על החינוך הטהור לו זכינו מכל משמר".

עם תום המלחמה, ניסו יהודי ברית המועצות להימלט ממסך הברזל הרוסי שהלך וסגר עליהם. כאן מצאו רבי מענדל וחבריו חסידי חב"ד פתח בריחה שהוחלט לנסות לעבור דרכו. "בתקופת המלחמה", מסביר רבי מרדכי, "נמלטו אזרחים פולניים רבים אל מעמקי רוסיה. הרוסים הניחו להם להיכנס פנימה אל ארצם, ולאחר המלחמה הללו נהרו החוצה חזרה אל מחוץ לברית המועצות. הממשלה הרוסית אישרה את חזרתם בתור נתיני פולין, ואף העמידה לרשותם רכבות משא כדי לצאת איתם מהמדינה. אזרחים רוסיים רבים ניצלו את הפרצה החוקית שנוצרה, וניסו להבריח את הגבול באמצעות דרכונים פולניים מזויפים, דרך עיר המעבר לבוב שעל גבול פולין.

כך נוסד ועד מחתרתו שהורכב מבחירי חסידי חב"ד ברוסיה, בריי פועל ורבי-מעש, בניניהם עמד גם החסיד הנודע הגה"ח רבי מנחם מענדל פטרס, ואלה על מלאכת זיוף המסמכים והדרכונים

הפולניים ועסקו בכל הקשור להצלחת המשימה - החל משיחוד הפקידים בכסף רב כדי שיעלימו עין מהנעשה, ועד למציאת מקומות מסתור למשפחות החסידים בזמני ההמתנה בלבוב. הוועד נחל הצלחה רבה בפעילותו, ובזכותה הצליחו לצאת במשך חודשים ספורים מגבולות רוסיה הכפרנית מאות משפחות חסידיות, שלהן כיום הזה אלפי צאצאים יראים ושלמים.

"אבא", ממשיך ומספר בנו רבי מרדכי, "ניחן בכישרון השרטוט והציור, ולכן הוא האיש שהופקד על זיוף התעודות והוספת שמות החסידים בדרכונים הפולניים. הייתה זו משימה מסוכנת, עדינה ומורכבת - ויותר מכך מסוכנת - שבד-בבד היה עליה להיעשות במהירות, כדי להספיק לדאוג למאות דרכונים בחלון זמן צפוף,

שאיש לא ידע כמה יארך עד שייסגר לבלי היפתח שוב". לצער הלב, כעבור זמן מה עלתה המשטרה החשאית על עקבות ההתארגנות המחתרתית, וכל חבריה נעצרו והועמדו למשפט. הם הואשמו בפגיעה במדינה, ורוכס הוגלו לסיביר. "כך ארע", משחזר רבי מרדכי את קורות ילדותו, "שאבא נשלח לסיביר הקפואה, צפונית לעיר טיומן המדוברת, כשאמי ואנו הילדים נשארו בעיר טשקנט, גם היא באזובקיסטן. ממקום גלותו, אבא היה משגר לנו מסרים בדרכים שונות, כשהוא מביע את רצונו שוב ושוב שנשמור בכל מחיר על קיום התורה והמצוות. ואכן, כילדים צעירים נלחמנו על כך ושמרנו על כל ההלכות קלה כבחמורה. כך למשל, כשבגרתי ואמי נאלצה לשלוח אותי לבית ספר רוסי עממי בפקודת השלטונות - על תלמוד תורה מוסדר ברוסיה הסובייטית איש לא מדבר - נזהרתי בכל דקדוקי ההלכה, ומעולם לא הגעתי ללימודים ביום שבת קודש, כדי לא להיכשל במלאכת כתיבה ודומיה. חרף הפחדים והחששות מהעלול לקרות לי ולאמי, פשוט לא התייצבתי בבית הספר, כשבכל פעם היה עלי לגייס אמתלא אחרת".

במקביל, בכל אותה עת שהה האב רבי מענדל בגולאג הסיבירי, כשהוא מבלה במאבק הישרדות מתמיד ויום-יומי על חייו הגשמיים והרוחניים ובתנאים קשים ביותר. "לצערנו הרב", אומר רבי מרדכי, "אלפי גולים, בהם חסידים רבים, לא עמדו בקשיים אלו, והלכו לעולמם שם בסיביר. ברוך המקום שסייע ביד אבי להחזיק מעמד ולשמור על צלמו האנושי והנשמתית".

בשנת תשי"ג מת הרודן סטאלין. יורשו, ניקיטה חרושצ'וב, ביקש להוכיח שדרכו תהיה אחרת, והוא קרא דרור לכל האסירים הפוליטיים שמילאו את בתי הכלא ומושבות העונשין בסיביר. אלפי אזרחים שבו לבתיהם, ובתוכם גם אסירי הוועד החב"די שנתרו בחיים. "את השמחה ששררה בביתנו כשאבא שב לחיק המשפחה אין ביכולתי לתאר", משחזר ברגש רבי מרדכי.

שמירת השבת בממלכת הכפירה

כשבגר רבי מרדכי והיה לאיש נוצרך להביא טרף לביתו, ידע כי במצב הדברים הנוכחי ברוסיה מרבית מקומות העבודה דורשים את הופעת העובדים גם בשבת, ללא הנחות. הוא חיפש אפוא לרכוש מקצוע שיאפשר לו עצמאות, כך שיוכל לעשות את מלאכתו בימים הנוחים לו ובלי להסתכן בחילול שבת. כיון שגם הוא כאביו ניחן בחוש אמנות מפותח, בחר רבי מרדכי בלימודי אדריכלות, מקצוע שבהמשך חייו יותיר חותם על איך-ספור מבנים של תורה, תפילה וטהרה.

גם בתקופת לימודי המקצוע המפרכים המשיך רבי מרדכי להיאבק על קדושת השבת. "הצלחתי במשך כל הזמן להקפיד על אי-הגעה בשבת ללימודים, אבל דווקא לקראתם סיומם תוכנן לנו מבחן מכריע בוועדה מיוחדת שנקבע ליום השבת. במבחן זה היו צריכים התלמידים להגיש בפני הוועדה פרויקט גמר, אבל אני כלל לא הגעתי למקום, כמוכן. עם תחילת השבוע הגעתי ללימודים, והתקבלתי על ידי המנהל בנויפות זעם: איפה היית? חיכינו לך! אתה מסכן את תעודת ההסמכה שלך! אמרתי לו: עברתי קשות כל השבוע על הכנת פרויקט הגמר, לילות שלמים לא ישנתי, הייתי כל כך עייף עד שנרדמתי בליל שבת מרוב עייפות ופשוט לא התעוררתי למחרת... הוא שמע את הדברים, סבר וקיבל ואמר לי: טוב, היכנס לוועדה ונראה אם הפרויקט שלך שווה את המאמץ... ברוך השם, קיבלתי תעודת הצטיינות על עבודתי. אין ספק, נוכחתי במו עיני לראות כי משמירת שבת לא מפסידים.

"במקביל ללימודי המקצוע, ולמרות רדיפות השלטונות, המשכתי כל העת לעסוק בתורה. מדי ערב הייתי נפגש עם חבורת חסידים מצומצמת בביתו של הגה"ח זלמן פעוונער - שהיה מתלמידי ישיבת 'תומכי תמימים' בליובאוויטש, שחסו בצלו של אדמו"ר הרש"ב זי"ע - ולמדנו שם גמרא במשך שלוש-ארבע שנים.

"לאחר נישואי בשנת תשכ"ח, גרנו בטשקנט בדירה לא-גדולה בקומה רביעית בבניין שדייריו גויים. ביום מן הימים נודע לי שהישיבה החסידית המחתרנית בטשקנט - זו הייתה ישיבה לכל דבר ועניין שנהגו בה לימודים רצופים במשך יום שלם, והכל תחת לאפה של המשטרה החשאית - אינה יכולה להמשיך להתקיים במקום בו הייתה, מפאת הלשנות זדון, ועל התלמידים הוטל לחפש מקום תורה אחר, אך כזה עדיין טרם נמצא.

"בבואי הבייתה סיפרתי על כך לרעייתי לפי תומי, והיא בחוסנה החסידי דחקה בי שנעביר את הישיבה אל ביתנו שלנו. היינו אז ממש זמן קצר לאחר נישואינו, ובכל זאת נטלנו את המשימה על עצמנו. וכך, במשך שנה ומחצה - עד שיצאנו מגבולות רוסיה הסובייטית - היו מגיעים חמישה תלמידים לביתנו לפנות בוקר, בעוד בחוץ שוררת

אפלת הלילה המסתירה בעד עינא בישא למיניה, והיו לומדים בביתנו יום שלם, עד השעה 11 בלילה. אני הייתי אחראי על אספקת מצרכי המזון ורעייתי, בגילה הצעיר, בישלה במטבחנו הקטן את הארוחות עבורם. אנו היינו יוצאים מדי בוקר לעבודה, והבחורים - שכבר היו ברמה לימודית טובה שאפשרה להם ללמוד בכוחות עצמם - היו נשארים לבדם ולומדים תורה בשקט והצנע.

"כעבור זמן החל מסך הברזל להתרומם טיפין טיפין. הגשנו בקשה להיתר יציאה מברית המועצות, ולאורנו קיבלנו אותו ותכף יצאנו מגבולות רוסיה". בשנת תשל"א עלתה המשפחה לארץ הקודש, והשתקעה בשכונה החדשה שיה עתה נוסדה - נחלת הר חב"ד שבקריית מלאכי הדרומית. "למרות שהיו אז קהילות מיושבות ומסודרות יותר של חסידי חב"ד בארץ, הרבי רצה שנתיישב דווקא שם, וכפי שראינו לימים כוונתו הקדושה הייתה שנוכל גם לפעול בקרב העולים החדשים הרבים שהגיעו למקום ממדינות חברי-העמים".

רבי מרדכי השתלב בארץ ישראל בעבודתו כאדריכל, ועסק במשך השנים בפרויקטים משמעותיים רבים. כך למשל היה מעורב בשיפוץ

הצינן של הרה"ג המקובל רבי לוי יצחק שניאורסון זי"ע, אביו של הרבי, באלמא-אטא שבקזחסטן. כמו כן, אחד המבנים הנודעים לתפארת שהוא היה מעורב אישית בתכנונו ובבנייתו, זהו בית 770 בכפר חב"ד - העתק מדויק של בית מדרשו של הרבי בברוקלין. "זו הייתה אחת העבודות המורכבות ביותר שעסקתי בהן", הוא מספר. "המבנה נבנה לפי הוראותיו המדויקות של הרבי, ולצורך כך טסתי לניו-יורק ומדדתי בעצמי את מידותיו של 770 המקורי על מוצאיו ומבואותיו. נוסף על כך הרבי רצה, מטעמי הכמוסים, שהבניין יעמוד על תילו בהקדם האפשרי. ואכן, באורח פלאי לחלוטין ובהתגייסות כל הגורמים הנוגעים בדבר, משך הבנייה עמד על כשלושה חודשים בלבד".

רבי מרדכי עסק במקצועו שנים רבות כמנהל מחלקת התכנון בעיריית אשקלון, אך טרם קיבל על עצמו את התפקיד ביקש את ברכתו של הרבי לכן. ואכן, הרבי המליץ לו לקבלו, "וכפי שהתברר לי לימים", אומר רבי מרדכי במכת לאחור, "תפקידי זה נועד גם לסייע לשליח הרבי לאשקלון, הרה"ג רבי מענדל ליברמן, שהגיע כעבור זמן לעיר כדי להפיץ בה תורה וחסידות, והקשרים שרקמתי בעירייה סייעו לו בהצלחת דרכו".

**"יהודים ללא רקע תורני
כלל החליטו להקדיש שעה
מסדר יומם לטובת לימוד
תורה בסדר מסודר, וכעבור
זמן לא רב מתחולל בהם
שינוי פנימי הבולט את
אט כלפי חוץ בהנהגתם
ובמראם החיצוני. ללא ספק,
הם הפכו את חייהם"**

קפואה...".

שיחת הטלפון שחוללה תפנית

בטיימן העיר אמנם חיים יהודים רבים – לפחות שלושת אלפים נפש ויותר – אך לרבים מהם אין כל קשר פעיל ליהדות, לעת-עתה. "האוכלוסייה היהודית בעיר מוצאה משלושה מקורות", מסביר רבי ירחמיאל. "חלקם הם צאצאי מגורשי הצאר או סטאלין. יהודים אלו הגיעו לטיימן לאחר שריצו את תקופת גלותם בסיביר ונשארו להתגורר בעיר, והיו כאלה שלא נעשו להיכלל במושבת עונשין והותר להם לחיות בעיר. בכל אופן, הם הקימו כאן משפחות וצאצאיהם עדיין חיים בעיר. אגב, בהיבט, לחלקם אסור היה במשך שנים ארוכות לעמוד בקשר עם בני משפחתם שבשאר חלקי רוסיה, ובבית הקברות היהודי בטובולסק הסמוכה יש אפילו תופעה מוזרה של מצבות ללא שם הנפטר עליהן, זאת

רבי מרדכי זכה לרוות נחת משמונת ילדיו העוסקים בתורה ובחסידות וביזכוי הרבים. "במבט לאחור", הוא אומר, "חושבני כי העובדה שהקב"ה זיכנו בילדים חסידיים יראי שמיים ומזכי הרבים, נעוצה בזכות החזקת התורה ולומדיה בביתנו בטשקנט חרף תנאי הימים ההם".

אחד מבניו הצעירים של רבי מרדכי הוא רבי ירחמיאל, שכאמור מצא עצמו עומד לעשות את דרכו לטיימן.

איזהו חסיד?

טיימן, העיר המצויה במערב חבל סיביר, הייתה בעבר תחנה מרכזית בדרך מרוסיה לסיין השכנה. בזמן מלחמת העולם השנייה הועברו לעיר בתי חרושת רבים מאירופה, וחלקם נשארו בה אף אחרי המלחמה ולפיכך היא הפכה למרכז עירוני גדול. כיום טיימן היא מרכז עסקים חשוב, והיא מרכז התחבורה והתעשייה של מחוז טיימן העשיר בנפט, ומשכך היא גם ביתן של חברות רבות הפועלות בתחומי הנפט והגז. הדבר מושך אליה מהגרים מבחוץ, ביניהם גם לא מעט יהודים מישראל, וישנם גם העוברים בה במסעם ממוסקבה הבירה אל המזרח הרחוק. למרות המרחק הגדול מבית ההורים ומקהילות יהודיות מבוססות, ועל אף התנאים המאתגרים, החליטה משפחת גורליק להגיע לעיר, ובכך להמשיך את המסורת המשפחתית של עשייה ונתינה בהקרבה מלאה למען אחיהם היהודים, לכוון תשתית יהודית הולמת לתושבי העיר, להוציא יקר מזולל ולקלף שכבות קרח רבות-שנים מעל גבי נשמות צמאות.

בשיחתנו השבוע לא יכולנו להתעלם מאתגרי החורף, בו טמפרטורות הצונחות עד למינוס 30 מעלות. בעודנו מדברים מסבר את אוזנינו רבי ירחמיאל, כי בחוץ שורר כפור של 28 מעלות. "ביום כזה", הוא מסביר, "החיים בעצם ממשיכים כרגיל. בתוך הבתים חם ונעים, ולפיכך מה שנדרש במצב כזה הוא בעיקר להישאר במקומות סגורים וחמים". רק המחשבה שבכפור שכזה היה הסבא הגולה – ועמו יהודים רבים – צריך לשרוד חודשים ארוכים ללא חימום מספק, מעבירה חלחלה. כיהודי ארץ-ישראל שכוני, החווה מקסימום את לילות החורף הירושלמיים, אני מרשה לעצמי לתהות באוזני רבי ירחמיאל: מה בעצם ההבדל בין – נניח – מינוס עשר מעלות למינוס שלושים, הלא בכל מקרה

מדובר בטמפרטורה מסכנת חיים? והוא מסביר: "אם אדם לא מתכוון כראוי ונחשף לקור, הוא מסכן את חייו בכל מקרה. אבל ההבדל הוא במהירות שבה הגוף חלילה מתקרר במידה והוא נחשף לקור, והמהירות שבה ניתן להפשיר במידה ואדם התקרר. הכלל העיקרי הוא לדעת כיצד להתלבש כשיוצאים החוצה, וכיצד להתחמם. זו מלאכה שיש ללמוד אותה. יש אמרה מקומית דאמרי אינשי כאן: סיבירי אמיתי הוא לא מי שלא קופא בקור; סיבירי אמיתי הוא מי שידוע להתלבש בצורה נאותה ולשמור על חומו שלו...".

"כדרך הבעל שם טוב", ממשיך רבי ירחמיאל בלהט חסידותי, "ללמוד מכל דבר הוראה בעבודת ה', אני מאמץ אל ליבי את האמרה הזו כלקח צרוף: חסיד אמיתי אינו מי שעולם הזה על ניסיונותיו כלל אינם נוגעים לו; חסיד אמיתי הוא מי שידוע לשמור על הלהט והחום החסידי שלו בכל מצב, גם בסביבה

מפני שאסור היה לציין את שם המגורשים...

"החלק השני, אלו יהודים שהגיעו לעיר בעבר ביוזמתם ועסקו במסחר או במקצועות חופשיים, משום שכאן השלטונות פחות הציקו ליהודים. כבר בזמן הצאר הרוסי, כאשר יהודים הוגבלו בתחום המושב, כאן בסיביר פחות הצרו את צעדיהם כי ממילא כולם כאן היו גולים או גולים למחצה, וצאצאיהם נותרו בעיר. עד היום הזה, אחוז גבוה מהרופאים בעיר הם יהודים, אולי כי יהודים הצליחו ביתר קלות ללמוד ולהשיג כאן עבודה, יותר מאשר במקומות המבוססים כמוסקבה ודומיה. והחלק השלישי, אלו יהודים חדשים אשר זה מקרוב באו והשתקעו בעיר מסיבות שונות."

למרות הקושי הרב בתחילת הדרך נאחזו רבי ירחמיאל במקום בציפורניו, כשהוא מגרד נשמה אחר נשמה. שנתיים ארוכות עמל כדי לגייס את המניין הראשון, ואז יום אחד צלצל הטלפון בביתו. מעברו השני של הקו היה הנדיב ר' שמואל רוהר ז"ל. איש החסד שתמך במאות בתי חב"ד ומוסדות חינוך ברחבי העולם, התעניין בכנות בשלום הקהילה הצעירה בסיביר הרחוקה. רבי ירחמיאל הנרגש שיתף אותו בקושי הגדול להביא קהלים חדשים לבית הכנסת, ורוהר, שכבר צבר ניסיון בכינון קהילות, ידע שלעתים כשהיהדות לא עוברת מלמעלה למטה, דרך הראש, יש להחדירה בדרך הפוכה, דרך הכרס. לפיכך ייעץ לו: "לקראת השבת הקרובה פרסם בין יהודי העיר כי הנך מכין סעודת שבת עם הבשר המהודר המשובח ביותר, המשקאות המעולים ביותר והמעדנים הערבים ביותר, ובבוקר השבת תקיים קידוש וסעודה שטיומן לא ראתה מיום היווסדה. אני אממן הכל", הבטיח רוהר וחתם, "ואני מבטיח לך שבשבת הבאה כבר תהיה נהירה לבית הכנסת". כך אכן היה, והשאר היסטוריה.

"האיש התפלא שהשאלה הראשונה שנשאל הייתה: כמה כסף אתה מרוויח בחודש? למחרת הגיע לבית הכנסת שלנו, והשאלה הראשונה שנשאל הייתה: כבר הנחת היום תפילין? באותו רגע גמלה בליבו ההחלטה שזה יהיה מקומו..."

- איזה מקצוע היית אומר שהוא הדבר היסודי והנדרש ביותר בשליחות לזיכוי הרבים?

"שאלה טובה", הוא מגיב, "הרהרתי בזה רבות, וככל הנראה לי לאור הניסיון המוחשי שחוויתי, ללא ספק שיעורי התורה הקבועים הם הם המחוללים את השינוי היסודי והפנימי, היציב והעמוק ביותר בקרבנו של יהודי."

"אפרש שיחתי: כידוע, מקובלנו מהרבי שהתווה לנו את דרך הקירוב ליהדות, שאל לנו להמתין בקיום מצוות עד שהיהודי שלפנינו יעלה ויבוא ויגיע לאיזו מדרגה רוחנית מסוימת ורק אז נציע לו לקיים מצוות תפילין ודומיה, אלא כיוון שיהודי הוא - הרי הוא מחויב במצוות כולן, וכוחה של כל מצווה פרטית גדול דיו כדי לחברו עם הקב"ה - 'מצוה' מלשון צוותא וחיבור, כמבואר

כוח התורה

כיום, תהילות לא-ל עליון, קהילת-קודש טיומן כבר מונה מאות אנשים. בבית הכנסת פועלים מניינים לתפילה, מערכת שיעורי תורה, אספקת אוכל כשר, גן ילדים יהודי, ולאחרונה נוסף גם מקווה טהרה מפואר. מכל הפעילות הרבה שלכם - פניתי לרבי ירחמיאל ושאלתי

אינו יכול לקבל החלטות משמעותיות לחייו בצלילות ושיקול דעת נכונה - כך גם הנשמה. לנשמתו של יהודי יש הצרכים שלה, המזון והמשקה שהיא צריכה לאכול ולשתות, וזהו לימוד התורה שנמשלה ללחם ומים. אך כשהנשמה מתחננת לקבל את מבוקשה ובמשך זמן רב צרכיה אינם מסופקים לה, היא נעשית מבולבלת ואלו הם הספקות באמונה.

“מה לומדים מכך למעשה? כשם שהצגת הבעיה זהה בגוף ובנשמה, כך גם הפתרון. אדם רעב וצמא אינו חולה ח"ו אלא הוא פשוט צריך ללכת לאכול ולשתות, וכך גם החלישות באמונה והנטייה לשכוח מתורה ומצוות אינן מצביעות על בעיה אמיתית בלבן של יהודי. אין זאת אלא שנשמתו לא קיבלה את ההזנה הדרושה לה, ועל כן כאשר דואגים לספק לה ארוחות קבועות ברוחניות - ואלו שיעורי התורה שחרית וערבית - בדרך ממילא כל העניינים האחרים מסתדרים על מקומם.

“כל הדברים האלה”, חותם רבי ירחמיאל בקביעה, “נתקיימו ביהודי עירי בהידור. זכותי לחזות כיצד היהודים הללו שהתמידו בתורה נעשו שבעים מבחינה רוחנית. חייהם הגשמיים והרוחניים הלכו והוטבו, והם הפכו והיו לאנשים אחרים.”

כסף או תפילין

איך מודדים הצלחה במקום שכזה? אני שואל. “ברוך ה' ישנן כל העת הצלחות”, מהרהר רבי ירחמיאל, ומסביר. “במקומות רחוקים כאלה, בגשם וברוח, כל הפרופורציות מתחדדות ומדדי ההצלחה נאמדים אחרת מהרגיל. כאן, כל יהודי שנוסף לקהילה זו הצלחה. כל יהודי שעושה מצווה זה הישג. כל יהודי שמתקרב לנשמתו זה סיפור נסי”.

באמתחתו של הרב אינספור סיפורי נשמות, וכשאני מבקש ממנו לדלות מהם אחד המלמד על הכלל הוא בוחר בסיפור הבא, המלמד כיצד נדלק הניצוץ היהודי גם במקרים הנראים חסרי סיכוי:

“יום אחד היה עלי למהר לפגישה חשובה מיד לאחר תפילת שחרית. בדיוק אז נכנס לבית הכנסת יהודי בשנות החמישים לחייו, שלא ראיתי אותו קודם לכן מעולם. לא יכולתי להתעכב, והתלבטתי מה לעשות. סברתי ששוב לא אראה אותו בקרוב, והשאלה שעלתה במוחי הייתה מה עלי לעשות איתו בדקות מועטות אלה. החלטתי, לאור מה שקיבלתי מרבתי, שהדבר החשוב ביותר עתה זה להניח עמו תפילין. זה מה שהרבי רוצה, כדי לפחות להוציא מגדר “קרקפתא דלא מנח תפילין”, עליו נאמרו דברים קשים.

“חששתי שאולי היהודי ייבהל מההצעה, וזו תהיה חלילה הפעם

בחסידות. מלבד זאת, כללו חז"ל את הכלל הגדול כי “מצווה גוררת מצווה”, היינו שאור הנשמה הניצת בעקבות מצווה אחת גוררת את היהודי מעצמו לקיום מצוות נוספות. ומן המפורסמות הם מבצעי הקודש שישד הרבי לזיכוי הרבים במצוות, ואלה קירבו אלפי-אלפים ליהדותם והובילו לשינוי אורחות חייהם על ידי שהחלו בקיום מצווה אחת בודדת.

“עם זאת, כמבואר בתניא (פרקים ד-ה), הבדל גדול ישנו בין פעולת המצוות על האדם לפעולת התורה עליו, ולדידי הדברים אינם נשאים כתובים וחתומים בתניא ח"ו אלא ניכרים במוחש לעין כל רואה. ביכולתי להשוות בכיור בין היהודים הזוכים לקיים מצוות ואף באופן יום-יומי, לבין חבריהם שנוסף על קיום המצוות שלהם גם משתתפים בקביעות בשיעורי התורה שלנו, ולראות את היתרון המובהק של אלה האחרונים.

“לפני שנים פתחנו אצלנו סניף של ‘כולל תורה’, מיזם תורני ענק של שליחי חב"ד בארצות חבר-העמים ומדינות אירופה. המיזם מהווה למעשה מסגרת תורנית של לימודי ערב יום-יומיים, עבור יהודים שבחיייהם הקודמים לא זכו להגות בתורה. זמן הלימוד הוא כשעה-שעה וחצי מדי יום, והוא מחולק לימים: יום ג', יום משנה, יום גמרא, יום הלכה, יום חסידות וכדומה. חומרי הלימוד מתורגמים כמובן לשפה המקומית ומונגשים ומעובדים היטב לציבור. וכך, יהודים נכנסים בכל גיל למעין תלמוד-תורה מזורז, בו בזמן קצר הם מספיקים לרכוש ידע רב, המשפיע מיידית על כל אורחות חייהם כתלמוד המביא לידי מעשה.

“את הפלא העצום ראיתי כמו עיניי: יהודים ללא רקע תורני כלל, חלקם העובדים לפרנסתם וחלקם גמלאים, החליטו להקדיש שעה מסדר יומם לטובת לימוד תורה בסדר מסודר, וכעבור זמן לא רב מתחולל בהם שינוי פנימי הבולט את כלפי חוץ בהנהגתם ובמראם החיצוני. ללא ספק, אלו שהגיעו לשיעורי התורה והתמידו בהם - הפכו את חייהם, הם נקשרו לקדוש ברוך הוא בתכלית.

“כמובן, סוד ההצלחה אינו בגלל מגיד-השיעור או כל כיוצא בזה. הסוד הוא כוח התורה עצמו, עליה אמרו חז"ל “המאור שבה מחזיר למוטב”. וכשיהודי לומד תורה בשקידה ובהתמדה, כבר אין צורך לבוא אליו בתעמולה על חובת שמירת המצוות. התורה עצמה כבר תביא אותו להבנה זו ולרצון בקרבת ה'.

“זכורני שנתקלתי פעם באגרת קודש מהרבי, בה כתב מענה לאדם שתינה בפניו את צערו על שנופלים לו ספקות באמונה ח"ו. בתשובתו, הרבי מסביר כי הנפש והגוף יש להם הרבה מן המשותף. כשם שהאדם שאינו מספק לגופו את צרכיו במועדם הוא רעב וצמא ועייף, וממילא נעשה הוא מבולבל ובשעה זו מן הסתם

לפני מי אתם מטהרין. הרה"ח רבי מרדכי במדידות ופיקוח במהלך בניית מקווה טהרה בסיביר

הרחיק את בנו ממנה. עם זאת, עתה, הוא טלפן ובישר לאביו בן השמונים שהחליט למול את עצמו, והוא מעוניין שכאבא הוא יבחר לו שם יהודי. האב האזין נרגש לדברים המפתיעים ואמר לו: אתה לא צריך לבחור שם יהודי... שמך יאן זהו קיצור של יענקל... השם שלך הוא יעקב. ואכן, ר' יענקל, זהו שמו עד היום הזה. מאז, גם האב התחיל להתקרב ליהדות, ונתקיים בהם הפסוק "והשיב לב אבות על בנים" - "על ידי בנים".

"מאוד מורגש כאן", אומר רבי ירחמיאל, "ההבדל בין הדור המבוגר לדור הצעיר. הדור המבוגר זוכר וחש על בשרו את הימים האפלים, כאשר יהודים נרדפו והיה מסוכן לשמור על היהדות. הצעירים, לעומתם, הם כבר דור חדש לגמרי, שהבעיה העיקרית שלו אינה הפחד אלא חוסר הידע. וכשהם מגלים את יהדותם, הם משחררים גם הדור הקודם מטראומות העבר".

פרסומי ניסא עולמי

ההתמודדות של רבי ירחמיאל בעיר הייתה לא רק בתחום "עשה טוב" אלא גם ב"סור מרע", שכן - באופן חריג לרוסיה רבתי - עוד טרם בואו הייתה כבר קיימת בעיר קהילה יהודית רפורמית. "ברוסיה, באופן כללי, השיטה הרפורמית לא תופסת תאוצה", אומר רבי ירחמיאל. "יהודים לא מוכנים לקבל את הרעיון הזה של יהדות ללא יהדות. עם זאת, בעירנו, כיוון שיהודים כה רבים היו רחוקים מכל סממן של יהדות, מי שכבר התעניין ביהדות נתפס ל'טמפל' הרפורמי ולראביי שניהל אותו".

כאשר רבי ירחמיאל תכנן לראשונה להעמיד חנוכייה ציבורית במרכז טיומן, הראביי הרפורמי לא אהב את הרעיון. "הוא היה נגד התבלטות של יהודים והיהדות, בתואנה שהדבר מזיק וגורם לאנטישמיות". אך במשך הזמן הצליח רבי ירחמיאל להציב חנוכיית ענק מפוארת. ההדלקה השנתית זהו אחד מאירועי השיא המערורים גאוה יהודית הזוקפת את קומתם של יהודי העיר.

"החלטתי", מספר רבי ירחמיאל, "שאם אני כבר מעמיד חנוכייה, עלי ליצור סביבה עניין שיגרום לאנשים לצאת מביתם

"כטוב ליבו ביין, פתאום תפס את ראשו בשתי ידיו ואמר לי: הרב, הלא פלא הוא מה שקרה לי. עשרים שנה חייתי בארץ ישראל ונעשיתי ישראלי, והנה שנתיים אני כאן בסיביר הרחוקה והפכתי להיות יהודי!"

האחרונה בה יבקר בבית חב"ד, אבל בקבלת עול חב"דית שאלתי אותו אפוא: הנחת היום תפילין? התברר כי הוא לא ידע כמה מדובר, הוא לא ראה תפילין מימיו. אמרתי לו: זה מה שהסבא שלך והסבא של סבא שלך הניחו כל יום, והוא ניאיות להניחן. קראתי איתו קריאת שמע, ואז התנצלתי שעלי למהר ולצאת לפגישה והזמנתי אותו לבוא למחרת. הייתי בטוח שכבר לא יחזור, אך למחרת הוא הגיע שוב ומאז הוא חלק בלתי נפרד מהקהילה שלנו. במשך הזמן הוא החל לשמור

מצוות ושינה את אורח חייו. הוא נכנס בכריתו של אברהם אבינו והוא כיום שומר שבת כהלכתה, עטוף בטלית קטן, מגיח תפילין משלו, ומגיע דבר יום ביומו ללימוד בכולל ותפילת שחרית. בעת הצורך הוא אף נישא כשליח ציבור ומגיד שיעור, והוא ממלא את מקומי בעתות העדר.

"כמה חודשים אחרי תחילת התקרבותו אמר לי האיש בגילוי לב, מה קרה לו באותו יום ראשון כשהגיע לבית חב"ד. הוא סיפר לי שהוא לא ידע דבר על יהדות ורצה ללמוד מעט עליה. יום קודם לכן ביקר בטמפל הרפורמי, הממוקם במרחק כמה רחובות מאיתנו, והוא התפלא שהשאלה הראשונה שנשאל שם הייתה: כמה כסף אתה מרוויח בחודש? למחרת הוא הגיע לבית הכנסת שלנו, והשאלה הראשונה שנשאל הייתה: כבר הנחת היום תפילין? באותו רגע גמלה בליבו ההחלטה שזה יהיה מקומו..."

"כששמעתי את דבריו", אומר רבי ירחמיאל נרגש, "נרעשתי וחשבתי לעצמי: ריבוננו של עולם, אם חלילה לא הייתי שואלו מיד על תפילין, מי יודע היכן הוא היה היום... אני מרגיש - הוא חותם באמונת אומן - שאנו בעצם לא עושים דבר מכוחנו, אנו רק שליחים של הרבי הפועל דרכנו. ואם נהיה נאמנים לדרך שהתווה לנו, נצליח בכל אשר נעשה".

הסיפור לא נעצר כאן. שמו של אותו יהודי היה יאן, וכאשר עמד להיכנס בברית התלבט איזה שם יהודי ייקח לעצמו. "הוא התייעץ איתי, ואמרתי לו שבדרך כלל המסורת היא שהאב הוא מי שמעניק את השם לבנו, אבל הוא כבר מבוגר ויכול להחליט בעצמו. בפועל התברר לי שאביו היה גנרל בצבא האדום וקומוניסט אדוק שנים רבות, שסירב למול את בנו והרחיק אותו מיהדותו. הסבתא, לעומתו, הייתה עדיין יהודייה נאמנה שהדליקה נרות שבת קודש מדי שבוע, וניסתה להחדיר לנכד מעט ממורשת אבותיו, אבל האב

הכל לפי המתבייש

בושה היא לא חולשה, היא גרעין הצמיחה הגדול בעולם < שבירה חיצונית עלולה לגדוע חיים, ואילו שבירה פנימית יוצרת חיים חדשים > מהו אופייה של אומה זו - עזות או ביישנות? < בן המלך שחזר לביתו הפך את הקשר עם אביו לאיתן במיוחד, וגם שבירת הלוחות העמיקה את התקשרותם של ישראל בה >

במקום שונה וטוב הרבה יותר מהמקום בו הוא נמצא עתה.

זו הבורשה שמשה רצה ליצור בעם ישראל. בושה פנימית על מצבם, כזו שתוביל אותם לשינוי ולתשובה אמיתית על חטאם ותעמיק את הקשר שלהם לה'.

ממשבר לצמיחה

אמרה נאה אומרת שכשיבצה נשברת על ידי כוח חיצוני - החיים מסתיימים, ולעומת זאת אם הביצה נבקעת על ידי כוח פנימי - החיים מתחילים ודברים נפלאים מתחילים להיווצר. וכך לעניננו: עד לחטא העגל ושבירת הלוחות, הקשר בין ה' וישראל היה כמו מוכן מאליו. הקב"ה קרע את הים, דאג לכל מחסורם ונתן להם את התורה, וגם ישראל מצידם שמחו לקבל עליהם את מלכותו ואמרו "נעשה ונשמע". אך לאחר חטא העגל שגילה צד פחות חיובי ומואר בישראל, אז יכול היה להתחיל קשר עמוק יותר בין ישראל לקב"ה.

אם עד לחטא העגל היו ישראל שרויים במעין אופוריה על נישואיהם עם הקב"ה - "ביום חתונתו זה מתן תורה" - והכל נראה היה טוב ונעים, חיים על מי מנוחות, הרי שברגע החטא הם נפגשו בצדדים שאימו על ההתקשרות ההדדית שביניהם, אך זו למעשה הייתה הזדמנות לפתח קשר מסוג אחר לגמרי. כשמשה שבר את הלוחות לעיניהם וגרם להם להתבייש במעשה שלהם, הוא הצליח לגרום לבני ישראל לחדש ולהעמיק את הקשר לה', כשהפעם הם מכניסים אל הקשר הזה גם את הרגעים החשוכים והאפלים של החיים, ובכך הופכים את הקשר לחזק ועמוק יותר - קשר של קיימא.

שבירת הלוחות אכן התבררה כמעשה נכון והיא הפכה את המצב ממשבר לצמיחה, וכפי שמתאר המדרש שלאחר שמשה השליך מידי את הלוחות, "התחיל להצטער על ששבר הלוחות. אמר לו הקב"ה: אל תצטער, שכן בלוחות הראשונים נתתי רק עשרת הדברות, ובלוחות השניים אני נותן לך הלכות מדרש ואגדות". כשם שה"יושבת על המשבר" מביאה מתוכו חיים חדשים לעולם, כך גם שבירת הלוחות על ידי משה פתחה עידן חדש בקשר

וחיבור לקדושה. אבל העיקר שנזכור כמה כוח יש בתוכנו פנימה, ומכאן אפשר רק לעלות.

בושה חיצונית ובושה פנימית

כיצד באמת ניתן לצאת מחוזקים לאחר משבר רוחני, ואיך הופכים את השפל הרוחני לגאות גדולה?

בפרשת השבוע מספרת התורה על השתלשלות האירועים עד לחטא העגל, ועל שבירת הלוחות בידי משה "כאשר קרב אל המחנה וירא את העגל". שבירת הלוחות מעוררת אצל רבים מהמפרשים את השאלה - לשם מה? מדוע החליט משה לנהוג בלוחות בבזיון, להשליך אותם מידי ולשברם? וכי לא פשוט יותר היה לגנוז אותם עד שישראל ישובו להיות ראויים להם? נתאר לעצמנו אבא שביקש להעניק לבנו מתנה יקרת ערך וזה האחרון סרח, הרי האבא לא ישובר חלילה את המתנה אלא יניח אותה למשמרת עד שהבן יחזור למוטב. וכך לכאורה היה למשה לנהוג בלוחות הברית שניתנו לו מידי הקב"ה בכבודו ובעצמו.

אחד ההסברים בפשטות הוא, שכאשר משה ירד וראה שישראל עשו באיוולתם עגל זהב, הוא רצה לזעזע אותם ולהבהיר להם את הטעות האיומה ששגו בה, ולכן שבר לנגד עיניהם את הלוחות. במעשה מטלטל זה הוא כמו אמר להם: אינכם ראויים להם, ראו עד היכן הידרדרתם! אי לכך, בכוונת מכוון לא גנו משה את הלוחות אלא שבר אותם בפומבי - במטרה לעורר בישראל בושה וכלימה על חטאם.

בבושה יש שני סוגים - חיצונית ופנימית. הבושה החיצונית היא מפני הסביבה, בבחינת "שלא יראני אדם". לעומתה, הבושה הפנימית איננה תולדה של מפגש מבייש עם הזולת, אלא נובעת ממפגש של האדם עם עצמו. האדם תופס באיזו דיוטא הוא נמצא וליבו מתמלא בושה. הוא מתבייש מעצמו. בושה פנימית מסוגלת לחולל תפנית חדה בחייו של האדם ולהעלות אותו משאול תחתיות אל פסגות הר ה'. אין דבר שמעלה את האדם יותר מהרגע בו הוא תופס שנפילותיו אינן מעידות על מי שהוא באמת, והוא יודע בכיבוד שה'אני האמיתי שלו נמצא

פני כמה שנים ססתי לארצות הברית, וברכתי לניו יורק עצרתי בהולנד. בשדה התעופה באמסטרדם תרתי אחר פנים יהודיות בשביל להציע ליהודים להניח תפילין. לאחר כמה דקות ראיתי בחור צעיר עם תרמיל על גבו שתווי פניו החשידוהו כיהודי. בשביל לברר האם אכן הזיהוי שלי היה מוצדק, פניתי אליו בעברית ושאלתי האם הוא רוצה להניח תפילין. הוא השיב לי בקול תמה: "כאן, מול כל האנשים?!" ניסיתי לומר שאפשר לעשות זאת במקום צדדי יותר, אך הוא עמד בסירובו והלך לו.

התיישבתי ולמדתי משהו, אך כעבור זמן חשתי לפתע ביד האוחזת בכתפי. הרמתי את עיניי לראות במי מדובר והנה אני רואה את מיודענו התרמילאי עומד לפניי, והוא מבקש בקול המביע דחיפות: "כבוד הרב, אני צריך את התפילין, תן לי אותן". מסרתי בידי את התפילין ועקבתי במבטי אחריו. הוא הלך למרכז האולם, שם ראיתי קבוצת מוסלמים שהתכנסה לתפילה, הוא נעמד מולם, הניח תפילין וקרא בקול: "שמע ישראל, ה' אלוהינו ה' אחד". חלק מן הקהל שנכח במקום הרים גבה, היו שהתעלמו והיו גם כמה שמחאו כפיים...

כעבור מספר דקות חזר הצעיר והוא פנה ואמר לי: "שמע נא, כשראיתי את המוסלמים הללו פורסים שטיחים במרכז הטרמינל ומשתחוים, פתאום חשתי בושה על כך שרגע קודם לכן אני התביישתי ביהדותי ודחיתי אותך בשתי ידיים. אני, שאבותיי מסרו נפשם על מצוות תפילין לאורך ההיסטוריה, אינני מעז להניח תפילין מול כמה גויים, והמוסלמים הם הגאים בדתם? מיד הלכתי לחפש אותך והלכתי לקרוא קריאת שמע מולם!"

הסיפור הזה המחיש לי מה כוחה של נשמה יהודית, ואלו עוצמות פנימיות חבויות בה. בנוסף, למדתי ממנו כי איננו צריכים להתרשם מדי ממשברים רוחניים. כשם שבפן הכלכלי לעיתים אנשים מצויים בתקופת גאות ולעיתים בשפל, כך גם בפן הרוחני - עליות וירידות הן חלק בלתי נפרד מחיינו. יש זמנים בהם אדם מתעלה וחש התחברות מיוחדת לתורה ומצוות, ויש זמנים בהם הוא נראה לעצמו כעץ יבש שאין בו אפילו עקבות של לחלוות מצווה

של ישראל והקב"ה, ונתנה לנו את הלוחות השניים שעמם ניתנה גם התורה שבעל פה – "כפליים לתושייה".

יש הרבה אנשים שהבושה נתפסת אצלם כחולשה. הביישן בעיניהם הוא אדם שבורח מהחיים, חסר ביטחון עצמי וכזה שאינו מנצל את הפוטנציאל שלו. אבל האמת היא כמו שדיכרנו – יש בושה שיכולה לגלות באדם עוצמות וכוחות אדירים.

כשאדם שנכשל בעבירה והתלכלך בחטא מתבייש במצבו, ברור שהחלק המתבייש הוא חלקה של נפשו האלוקית. היא זו שמציפה אותו בושה לנוכח המעשה. היא שמבקשת לחדול ממנו ולחזור לעצמו, וכפי שאומר אדמו"ר הצמח-צדק ש"בושה" אותיות "שובה" – "שובה ישראל עד ה' אלוקיך". הבושה, אם כן, איננה סימן לחולשה אלא אדרבה, היא אות לכך שהנשמה האלוקית שלנו עדיין מסוגלת להשמיע את קולה. הבושה היא המגלה בנו שוב את נשמתנו ובכך נותנת לנו את תעצומת הכוח לעזוב את חטאינו ולשוב אל דרך המלך, מלכו של עולם.

בושה המביאה לעזות

לגבי אופיו של עם ישראל בכל הנוגע לבושה אל מול עזות – התכונה ההפוכה – אנו מוצאים לכאורה סתירה בין מאמרי חז"ל שונים. מצד אחד הגמרא אומרת שישראל הם "עזים שבאומות", וממקת בכך את נתינת התורה דווקא לנו: "מפני מה ניתנה תורה לישראל? מפני שהם עזים". מאידך, ידועים דברי חז"ל שלישראל שלושה סימני היכר: "רחמים, ביישנים וגומלי חסדים". איך הדברים מתיישבים אלה עם אלה? כיצד ניתן לומר על עם ישראל שהוא "עז שבאומות" וכד בבד ביישן?

ברם, כמו הבושה שיש בה שני צדדים, כך גם לגבי תכונת העזות. עזות וחציפות כלפי שמיא ופריקת עול הן כמובן שליליות; לעומתן, לגלוג על "הנחות העולם" ודבקות בתורה ואורחותיה מתוך גאון יעקב, זו עזות חיובית.

כך ניתן להסביר כיצד יהודה בן תימא האומר "הוי עז כנמר", הוא הוא האומר "עז פנים לגיהנום". על בעל עזות פנים אין מאחוריה דבר מלבד גאוה וריקנית נאמר "עז פנים לגיהנום", אך מי שאצלו העזות נובעת מרגש של קדושה הקורא "אל יבוש מפני המלעיגים" והינה תוצאה של דבקותו והתבטלותו המוחלטת לה, עליה המליץ יהודה בן תימא ואמר: "הוי עז כנמר".

במדרש מובאים דברי רבי יצחק בר רדיפא

בשם רבי אמי: "אתה סבור [שהתואר "עזין" הוא] לגנאי? אינו אלא לשבחן! או יהודי או צלוב". בדבריו מלמדנו רבי יצחק שעזותם של ישראל היא לשבחם, משום שהיא הנותנת להם את העזו להשיב לאומות המבקשות להכריח את אמונתם: או שתאפשרו לנו להיות יהודים ולחיות על פי אמונתנו, או שתתלו אותנו ("צלוב"). אך בשום אופן לא נחיה כגויים וכמשפחות האדמה.

כשמשה רבנו מבקש מה' למחול לעם ישראל על חטא העגל הוא אומר: "אם נא מצאתי חן בעיניך ה', ילך נא ה' בקרבנו כי עם קשה עורף הוא וסלחת לעווננו ולחטאתנו ונחלתנו". מדברי משה מובן שהיותו של עם ישראל "עם קשה עורף", זו סיבה לסלוח להם על עוונם, והדבר מפליא: האם כשמשה מבקש סליחה ומחילה לישראל נכון להדגיש את היותם קשי עורף? לכאורה הדגש צריך להיות על חולשתם לעמוד בניסיון וכדומה ולא על העזות וקשיות העורף שלהם!?

אבל לפי מה שדיברנו הדברים מאירים: משה מבקש מה' לסלוח לישראל, ואכן מנמק "כי עם קשה עורף הוא!" – זהו עם שיש בו החזק והעוצמה הדרושים בשביל לשוב ולתקן את פגמיו. דווקא בגלל בושת הפנים שקיבלו במתן תורה ובשל הבושה בה התמלאו עם שבירת הלוחות לעיניהם, הם תמיד ימצאו בעצמם הכוח לשוב ולתקן את דרכם.

כשיהודי חש בושה על חטאיו, אל לו להניח לבושה להורידו עוד ועוד ולשקוע בעקבותיה במחשבות שהוא פגום בעצם ובעל מום רוחני, אלא אדרבה, הוא צריך לעמוד מול בושתו זו ולראות בה ביטוי לקשר החזק והעצמי שלו לקב"ה, קשר שגם החטא לא הצליח לנתק משום שהוא איננו ניתן להתרה. כשיהודי עומד ביום כיפור וצועק בגרון ניהר "ה' הוא האלוקים", אין זה מפתיע שהוא חש בקרבת ה', אך כשיהודי כואב את נפילתו ומתבייש מאלוקיו, זהו חידוש. אם גם החטא לא גרם לו לאבד את רגש הבושה מפני ה', יש בכך סימן לעוצמת ההתקשרות אליו.

נדמה לי שהמקרה של הצעיר משהה התעופה באמסטרדם ממחיש היטב כיצד הבושה הפנימית היא שיוצרת לעיתים את ה"עזות דקדושה".

שמחת המלך בבנו האובד

אדמו"ר הזקן מביא משל לחיבובת המיוחדת של הקב"ה אל השב בתשובה, ממלך שהיו לו כמה בנים שהלכו בדרכו, הרוו אותו רוב נחת ומילאוהו בגאוה, אך אחד מהם התחבר לאנשים ריקים ופוחזים ואט אט סר מדרך אביו, עזב את ארמון המלוכה ודבק

במנהגיהם של אותם ריקים. שנים של נתק מוחלט בין האב לבנו האובד לא הקהו את עוצמת הכאב של המלך על כישלונו בחינוך בנו, והפצע שנוצר עם עזיבתו את בית אביו דימם בלי הפוגה. אחד מאוהבי המלך שלא יכול היה לראות אותו שרוי בצער הגדול טרח ויגע עד שמצא את הבן, דיבר על ליבו והצליח להשיבו אל אביו ואל אורחות המוסר.

מרגע ששב בן המלך אל ארמונו של אביו, פני המלך לא חדלו מלקרן באושר ושמחתו בבנו ששב אליו לא ידעה שובע. הוא אמנם שמח וייקר את בניו כולם, אך לא ניתן היה להשוות בין שמחתו כלפי הבנים שתמיד היו עמו לבין שמחתו בבנו האובד.

ככל הדברים האלה כן הוא בנמשל: גם הקב"ה בוודאי איננו רוצה שישראל בניו חלילה יעזבוהו ולו לרגע קט, אך כשאדם שכבר חטא שב אליו, יש לקב"ה שמחה יתרה בו, שכן בשוכו אליו הוא ביטא באופן החזק את הקשר העצמי האיתן ביניהם, שמחתו אי אפשר לו לאדם להישאר רחוק מאלוקיו.

לחיים, לחיים ולברכה. יהי רצון שנהיה בעלי "בושת פנים" מחד, ובעלי עזות ותוקף של קדושה מאידך, ובעזר ה' נעשה ונצליח.

אלפי יעדים נתיב אחד!

נתיב פרו - היחיד שמגיע לכל בתי הכנסת בארץ!
אלפי בתי כנסת ונתיב כל שבוע מחולקת עלונו שבת בצורה הטובה והמשתלמת ביותר.

רוצה שהעלון שלך יגיע ליעד?
סלפון אחד והוא נתיב הנכון!

נתיבים
נכה מצליחים בטוח

074-703-5009

נשמתא דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדף היומי

הרב והתלמיד חולקים למי שייכת המצווה

שנים אוהזין בטלית.

בלימוד התורה על פי דרכי עבודת ה' וחיי הנפש, עוסקת משנתנו בשניים שאוהזים בטלית רוחנית - עניין מסוים של תורה ומצווה, שיש מקום לומר שנעשה על ידי שותפות שניהם, אלא שכל אחד מהם טוען שהוא שייך לו בלבד. והטעם לכך שהמחלוקת עוסקת בטלית דווקא: ענייני האדם הגשמיים נחלקים למזון ולבוש, כדברי הפסוק "לתת לו לחם ושמלה" (דברים י, יז) ופירש הרמב"ן: "והם כל צרכי האדם", ובהתאם לזה גם ענייני הרוחניים של האדם נחלקים למזון ולבוש.

כנראה כחוש, המזון מתאחד עם האדם בפנימיותו, ואילו הלבוש מקיף את גופו ומגן עליו מבחוץ. וזהו ההבדל העיקרי בין התורה למצוות: התורה מתאחדת עם שכלו של האדם הלומדה, "ותורתך בתוך מעי", ונמשלת בתנ"ך ובדברי חז"ל למים, יין, חלב, לחם ובשר. לעומתה, שלמות קיום המצוות היא כשהאדם עושה אותן מפני שהן "גזירת מלך" דווקא, והן מגנות על האדם מבחוץ ומצילות אותו מכל רע. לכן נקראו המצוות ל"בושים".

בכללות יותר: יש עניינים בתורה ובמצוות שהופכים ונעשים קנין בנפשו של האדם, ויש עניינים שמשפיעים עליו בדרך אחרת כלבוש חיצוני. וכך גם בשכר התורה ומצוות: יש חלק שהאדם משיג ומרגיש בו בחייו, וזאת בעיקר במצוות שבין אדם לחברו, אבל לגבי עיקר השכר של המצוות הרי "הקרן קיימת לעולם הבא", ואין לנו בעולמנו תפיסה בו. והנה, בחלקים אלו בתורה ומצוות שהם בדוגמת מזון, בהם האדם מתאחד לגמרי עם הדבר שעושה, וכן בדברים שאוכל את פירותיהם בעולם הזה דווקא, שזהו בעיקר במצוות בין אדם לחברו, הרי מי שעשה את המצווה הפועל הוא האוכל את שכרה. אבל בחלק שהוא בדוגמת לבוש (טלית) שאינו מתאחד עם האדם ורק מגן עליו ומקיפו, וכן במצוות שבין אדם לאדם, בזה ייתכן המצב של "שנים אוהזין בטלית". והשניים שאוהזין בטלית הם האדם שעושה את המצווה ורבו שהדריכו לעשותה.

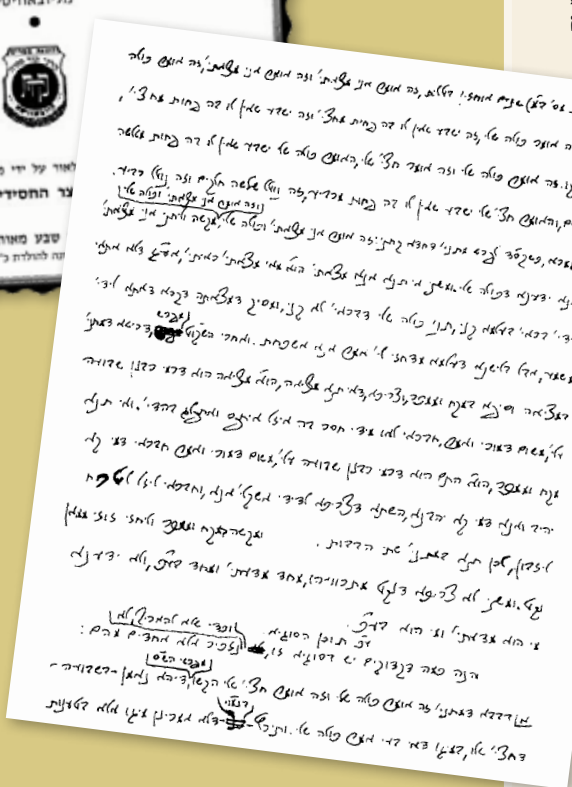
זה אומר אני מצאתיה וזה אומר אני מצאתיה, זה אומר כלה שלי וזה אומר כלה שלי.

מדובר כאן בדבר שעיקרו "מציאה" שהיא עניין סגולי, כמציאה שבאה לאדם בהיסח הדעת, מן החוץ, שזה עניין הטלית והלבוש ולא עניין המזון. האדם העושה אומר: "אני מצאתיה" ו"כולה שלי". דבר מצווה זה הוא שלי והשגתי בכוחות עצמי. מצדי נמשכתי לדבר זה. בעניין זה הנני צדיק של ממש, ואין לי כלל יצר הרע ונטייה לעשות אחרת. ורבו שהדריכו אומר גם הוא: "כולה שלי". הרי לולא ההדרכה הנכונה שקיבל התלמיד ממנו, על אף טבעו הטוב ומשיכתו לרוחניות היה הולך כנראה אחרי ענייני הגוף (כלשון ספר התניא פט"ז: "כי גם אם הוא מתמיד בלימודו בטבעו, אעפ"כ אוהב את גופו יותר

רשימת "שנים אוהזין בטלית"

תקופה קצרה אחרי בואו לארצות הברית, בשנת תש"ב, חיבר כ"ק אדמו"ר זי"ע קונטרס ייחודי ובו ביאור הסוגיא הראשונה של פרק "שנים אוהזין בטלית". תחילה דן הרבי בביאור סוגיית המשנה והגמרא ובדברי התוספות והראשונים ואחרונים, ואחר כך פורס באריכות את מהלך הסוגיא כולה על פי תורת החסידות, ומראה כיצד קומת הלימוד הפנימית מעניקה עומק וטעם ללימוד הפשוט, עד שבדרך זו מסולקות קושיות שאינן מתיישבות בלימוד הרגיל.

כנראה שבשעתו לא הייתה השעה הכושר להוציא לאור עולם את הקונטרס בדפוס, ואולם אחרי הסתלקותו של הרבי נמצא החיבור ספון יחד עם אוצרות שלא שזפתם עין במשך כל השנים, ובהם רשימות תורניות שכתב במשך השנים קודם שעלה על כס ההנהגה. הרשימות עוסקות בביאור סוגיות שונות בש"ס ופוסקים, בהלכה ובקבלה, בדרך הדרוש ובדרך החידוד והפלפול.

כת"ק הרבי מתוך רשימה זו

החזיק את ההתעוררות הבאה מלמעלה בעתות רצון

אי תנא אני מצאתיה, הוה אמינא – מאי מצאתיה, ראיתיה, אף על גב דלא אתאי לידיה, בראיה בעלמא קני.. ומצאתה דקרא דאתא לידיה משמע, ומיהו תנא לישנא דעלמא נקט, ומרחוי ליה אמר אנא אשכחית, ואע"ג דלא אתאי לידיה.. תנא כולה שלי, דבראיה בעלמא לא קני.. (א, ב)

"מציאה" הוא דבר שבא לאדם בלי שטרך בו וללא יגיעתו עליו, וכדאיתא בסנהדרין (צז, א) ג' באים בהיסח הדעת, ואלו הן: משיח מציאה ועקרב.

וכיון שכן, אפשר שתהיה המציאה שלא בערכו כלל, וגם צריך שמירה מעולה, כי כמו שבא לידו בלא טרחא, כך עלול שיאבדנו גם כן בנקל, דמטבע האדם אשר הבא לידו על ידי יגיעה שומר הוא עליו ביתר שאת, מה שאין כן במציאה (כמבואר בגמ' שבת ר"פ מי שהחשיך), ובפרט אם אינה בערכו שאינו רגיל בכמו זה, שאז יש קושי נוסף בשמירתה.

וככל החזיון הזה הוא גם בחיים הרוחניים של האדם, אשר בקיומו תורה ומצוות יש חלק הבא מלמעלה בדרך מציאה, והוא מלבד דבכל מצוה אמרו רז"ל (סוכה נב, ב) אלמלי הקב"ה עוזרו אינו יכול לו, הנה רואין אנו דלפעמים הרי לפתע פתאום נופלים לאדם הרהורי תשובה בלי כל הכנה כלל מצדו, או שמזדמן לו ענין של מצוה מבלי שהשתדל בזה כלל, ויכול להיות אשר הרהורי תשובה אלו או מצוה זו יהיו שלא בערכו כלל, והיפך בתכלית ממהלך נפשו ומצבו עד עתה.

זהירות בשמירת העיניים

והנה ענין הראיה הוא שעל ידו הוא יודע מציאות דבר מה, וגם מכיר כמה מפרטי הדבר ההוא. וייתכן שהראיה תעשה רושם חזק בנפש הרואה, וכמאמר רז"ל (כריתות ו' ע"א) כי יתביתו קמי רבכון חזו לפומיה דרבכון. ואמרו (יומא עד, ב) סומין אינם שבעין.

ולכן הזהירו רז"ל כל כך אודות השמירה מראות ברע, אפילו על ראייה בעלמא שלא בדרך הסתכלות, וכמבואר בארוכה בקונטרס העבודה פרק ב.

אבל מכל מקום הראיה אינה אלא כח מקיף, ואינה פעולה בגוף הדבר.

דרגות באופן הופעת ההתעוררות

והנה בענין המציאה שהוא הזדמנות או התעוררות הבאה מלמעלה, כמה אופנים יש:

לפעמים אין האדם שם לב, או שגם אינו מרגיש ורואה התעוררות זו, ואינו אלא על דרך מאמר רז"ל (סנהדרין צד, א) אינהו לא חזי מידי מזלייהו חזי, שנשמתו המלוכשת בגופו אינה רואה התעוררות זו ורק מזלייהו חזי. ולפעמים הרי הוא מרגיש את ההתעוררות, שנופלים לו הרהורי תשובה במחשבתו וכנ"ל.

ובזה גופא יש ב' דרכים. יש אשר ההתעוררות פועלת עליו שחזור מדרכו הרעה ושב לה' ולתורתו, והוא כדמיון מי שראה את המציאה והחזיק בה. ויש אשר אמנם לפי שעה הוא עומד בהתרגשות, אבל כעבור ההתעוררות דלמעלה, חולף ועובר גם רוח טהרה שבקרב. וכמו שרואים אנשים שנתעוררו בעשרת ימי תשובה שאז מעוררין את האדם מלמעלה (כמאמר רז"ל (יבמות מט, ב) דרשו ה' בהמצאו כו' אלו י' ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ), אבל כעבור ימים אלו חוזרים לסורם.

אמנם, כיון שההתעוררות בשעתה היתה באופן של "ראיה" שנחקה בנפשו, לכן גם אחרי שחלף ועבר ממנו ההתעוררות וגם אפילו אם נכשל רח"ל בעבירה, מכל מקום הרושם של הראיה מחזירה אותו שוב למוטב. אבל היות ולא חל בו שינוי בעקבות הראיה, לכן שוב עלול הוא לחזור לסורו.

וזהו שבראיה בעלמא לא קני, כי כדי שההתעוררות מלמעלה תהיה אצלו באופן קיים ונצחי, הוא רק על ידי שיחזיק בה ויביאנה בפועל בסור מרע או בעשה טוב.

וזהו "ומצאתה דקרא דאתי לידיה משמע", כי התורה היא תורת אמת, ושפת אמת תכון לעד, היינו שרושם ההתעוררות תמשך גם כעבור עת רצון דלמעלה, והוא על ידי שיחזיק בה, ורק אז נקרא שמצאה.

כטבעו), ואמרו חז"ל (ברכות ח, א) "לעולם ידור אדם במקום רבו, שכל זמן ששמעי בן גרא קיים לא נשא שלמה את בת פרעה". כלומר, אף ששלמה היה "גדול העולם" (סנהדרין כא, ב) היה זקוק לרבו.

זה יִשְׁבַע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה, וְזֶה יִשְׁבַע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מַחְצִייה, וְיַחְלֹקוּ.

מטרת השבועה היא לעורר אצל האדם יראת שמים עד שלא ישקר בשום אופן, ועל ידה גם מתעוררים כוחות פנימיים אצל האדם. ובנידון דידן: כל אחד נשבע שלכל הפחות מחצית הטלית שלו. המדריך והמלמד נשבע שלימד את התלמיד באופן של "דברים היוצאים מן הל"ב" ושיש בו יראת שמים ודבריו נשמעו. וגם אם נוקק להוכיח את תלמידו לעשות את המצווה, יצאו הדברים מעומק נפשו באופן שבוודאי השפיעו על התלמיד ולא דחו אותו חלילה. ולכן ודאי יש לו חלק בטלית. וגם התלמיד נשבע שטלית זו אצלו אינה דבר שמן השפה ולחוץ. לימוד התורה וקיום המצוות נוגעים ובאים מפנימיות נפשו, והעניין בתורה ומצווה שעשה בא ממנו ולא רק מפני התעוררות הזולת. ולכן הדין הוא "יחלוקו", כי שניהם שותפים במצווה זו.

זה אֹמֵר כֹּלָּה שְׁלִי וְזֶה אֹמֵר חֲצִייה שְׁלִי, הָאֹמֵר כֹּלָּה שְׁלִי יִשְׁבַע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת מְשֻׁלְשָׁה חֲלָקִים, וְהָאֹמֵר חֲצִייה שְׁלִי יִשְׁבַע שְׁאִין לוֹ בְּהַ פְּחוֹת כְּרִבְעִיה. זֶה נוֹטֵל שְׁלֹשָׁה חֲלָקִים, וְזֶה נוֹטֵל רְבִיעִיה.

במקרה השני במשנה התלמיד מודה שיש לו יצר טוב ויצר הרע. הוא "בינוני" החצוי בנפשו, ונלחם עם עצמו כדי להגיע לדבר הטוב שעשה, והיה מוכרח לעזרת רבו ומחנכו. ברם, היות ויש לו גם יצר טוב שמצידו היטה אותו לעשיית הטוב, מגיעה לו מחצית הטלית, "חציה שלי". לעומתו, רבו טוען שבלעדיו לא היה עושה התלמיד ולא כלום, ולכן "כולה שלי". גם במקרה זה הבירור הוא על ידי שנשבעים, ובה מגלים את האמת ששניהם השתתפו במצווה זו, וגם במחצית של עושה המצווה, הבינוני, שבאה בגלל יצרו הטוב, הרי אם רבו או חברו לא היה מעוררו היה החלק הטוב שבו רדום וישן, ואם כן מגיע למעורר חלק גם במחצית זו. ולכן המעורר נוטל שלושה רבעים מהטלית והבינוני עצמו רק רביע.

מקרה שלישי בנידון זה מופיע בתוספתא, בו האחד טוען שלישי שלי והשני טוען כולה שלי, והדין הוא שנשבעים וזה נוטל חמש שישיות וזה נוטל שישית. ומבאר הרבי שטענה זו היא של הרשע, ובאה בהמשך לטענות הצדיק והבינוני שלמדנו במשנה.

טוען הרשע: הן אמת שנפשי כלל לא מושכת אותי לקיום המצווה, אין ליצר הטוב שליטה בי וכל מה שעשיתי הוא בזכות הרב והמחנך; עם זאת, סוף-סוף הרי גופי שלי עשה את המעשה, ואם כן לכל הפחות מגיע לי שלישי (נפש הרב וגם נפשי הן של הרב, אבל הגוף הוא שלי...). והרב טוען לעומתו שכל מה שעשה התלמיד בא רק בגלל שכפה אותו. והדין הוא שיישבעו ויחלוקו בשליש הזה.

ומוסיף רבנו ומבאר באופן נפלא שבשני המקרים הראשונים שבמשנה הגוף לא נמנה בפני עצמו בהיותו טפל לנפש, אבל אצל הרשע הנפש כלל לא שותפה בעשיית המעשה ולכן בזה נחשב הגוף ונמנה.

[בהמשך רשימתו מפרש רבנו בשיטתיות, בדרכי עבודת ה', את כל סוגיית הגמרא בכיבור המשנה הזו ומתריך בדרך זו גם כמה קושיות גדולות בסוגיא].

(על פי רשימת "שנים אוחזין בטלית" מתוך "מתניתא מלכתא" מאת הרב משה שילת)

אש לוחטת בלב סיניו

המשך מעמוד 11

בקר העז ולהיות נוכחים בהדלקתה. הזמנתי אפוא חברה הבונה יצירות מקרה, וביקשתי שייצרו עבורי חנוכיית ענק. החנוכייה נבנתה כאמצעות בלוקי קרח שנחצבו מהאגם הסמוך והתנוססה לגובה רב. ואכן, שמעה של החנוכייה המיוחדת עשה לה כנפיים. היא צולמה והתפרסמה בכלי תקשורת מרכזיים בארץ ובעולם, וגרמה לפרסומי ניסא בקרב מיליונים.

הצעיר שחזר הביתה

מטבע הדברים, חלק מיהודי הגולה – בעיקר אלה המתקרבים ליהדות – עם הזמן עושים את דרכם ארצה, אך למרבה הפלא מתרחשת במקביל גם תנועה הפוכה, של יהודים השבים מישראל לרוסיה ובין השאר גם לטיומן, זאת לאחר שנתקלו בקשיי פרנסה והתאקלמות בישראל. אירועי השנה האחרונה, למשל, הביאו לכך שיש יהודים שעלו לארץ הקודש, ומאידך יהודים אחרים דווקא שבו לכאן מארץ ישראל.

נפלאות דרכי ההשגחה, כפי שמספר רבי ירחמיאל: "צעיר יהודי, אלכסיי שמו, עלה מרוסיה לארץ הקודש כנער צעיר בן 14. הוא גדל ולמד בחינוך הממלכתי, שירת בצבא ועבד בחברה למערכות אבטחה בנתניה, כשאינו יודע דבר על יהדותו ואפילו לא נימול. לימים נשא אישה יהודייה בטימן, ובני הזוג החליטו לגור בעיר.

"באחת השבתות הגיעו בני הזוג לבקר אצלנו. זכורני כיצד נדהמתי לראות צעיר ישראלי שגדל בארץ שנים כה רבות, ועתה חזר לרוסיה לחיות בה את חייו. הסברתי לו פנים והזמנתי אותו לשיעורי התורה. אלכסיי השתתף בשיעור ושניים, ובסופו של דבר הציץ ונפגע. הוא ורעייתו החליטו להתחתן בחופה וקידושין כדת משה וישראל, והחלו לשמור על טהרת ביתם, כמו גם על שבת וכשרות, למרות הקושי הרב.

"עוד לפני החופה אור אלכסיי אומץ והחליט לעבור ברית מילה. שנים רבות ידע שהוא לא מהול אך לא עשה דבר בנידון, ועכשיו החליט לעשות זאת. הוא נכנס לבריתו של אברהם אבינו בגבורה רבה, ונקרא שמו בישראל: איתן אריה ליב. לאחרי כשנה נולד להם בן, וכשנכנס ביום השמיני בברית ערכנו התועודות זוטא. כטוב ליבו ביין, פתאום תפס את ראשו בשתי ידיו ואמר לי: הרב, הלא פלא הוא מה שקרה לי. עשרים שנה חייתי בארץ ישראל ונעשיתי ישראלי, והנה שנתיים אני כאן בסיביר הרחוקה והפכתי להיות יהודי! מצאתי את בוראי ואני מקיים מצוות, נישאתי כדת משה וישראל ואף זכיתי להיכנס לבריתו של אברהם אבינו, ועתה גם להכניס בברית את בני...

"מה אנו מבינים", מסיים רבי ירחמיאל את המעשה המסעיר, "חשבנו שנשלחנו הנה עבור יהודי סיביר, והנה מתברר שבאנו לכאן גם עבור נשמה מארץ ישראל".

להתלונן על הזכות?

מקווה הטהרה החדש שנבנה ונחנך אך לאחרונה בטימן, תוכנן כמובן בסיועו של האב שהשקיע בו את מירב כישוריו האמנותיים והאדריכליים. "זה בהחלט היה עבורי דבר מיוחד להיות שותף בבניית מקוה טהרה במקום אליו הוגלה אבי", אומר רבי מרדכי נרגש.

"לא אכחד", חותם רבי ירחמיאל, "החיים בטימן מאתגרים. אחרי ככלות הכול, זו עיר רחוקה ונידחת. אין זה פשוט לדאוג לאספקת מזון מהודר, ולהתמודד עם התנאים בחורף הארוך. אבל כשאני נזכר בהקרבה של סבי והחסידי בני דורו שגורשו לכאן, אל המקומות שבהם אני פוסע ופועל, אני נזכר שבעצם באותם ימים גם הוא היה בסך הכול אברך צעיר בן גילי, אב לילדים קטנים מהם נותק בכוח, ואני חוזר לשלוותי ומסביר לעצמי כי השליחות הייתה ועודנה אותה שליחות, להגדיל תורה ולהאדירה. אלא שבימים ההם נדרשה מהם מסירות נפש כפשוטה, ואילו אני נדרש להתמסר לקירובם של יהודי המקום ויכול לפעול בגאון ובגלוי. אז אמנם קצת קר בחורף. נו, על מה יש לי להתלונן? זו זכות!"

נשמות דאורייתא

ביאורים מתורת חב"ד לדף היומי

אבל לישנא דעלמא, שהאדם יראה לעינים, מדחזי לה אמר אנא אשכחתי, כיון שבשעה זו הוא מתעורר לתשובה ולקיום התורה והמצוות.

(על פי רשימת "שנים אוחזין בטלית")

עבודה מאהבה - בעל כרחו

ולחזי זווי ממאן נקמ? לא צריכא, דנקט מתרווייהו – מחד מדעתיה, ומחד בעל כורחיה (ג, ב)

פירוש, דהנה מקח וממכר היינו שעושה את המצוה (שבעדה מקבל שכר הנעלה הנקרא במשנה "טלית"), ביגיעה והשתדלות רבה מצדו, ולא באופן של "מציאה" שלא יגע עליה, והמצוה והאהבה ויראה שלו הם בדוגמת זווי (מצות) שעל ידם קונה הטלית.

ההקושיא היא, דהבירור למי שייך הטלית, היינו בחינה הנעלית דהשכר (הקרן ולא הפירות), הוא פשוט, על ידי שנראה עשית המצוה של מי נתקבלה.

דהנה אמרו רז"ל (פסחים נ, ב) שעל העושים תורה ומצוות לשמה, נאמר גדול מעל שמים חסדך, אבל על העושים שלא לשמה, נאמר רק עד שמים חסדך, וה"זוים" של עשית מצוה זו אינן מגיעות "מעל שמים" ששם הוא עיקר שכר המצוות.

וכבר ביאר הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ה ה"ה), ש"כל העוסק בתורה כדי לקבל שכר הרי זה עוסק שלא לשמה, וכל העוסק בה מפני אהבת אדון כל הארץ שצויה בה, הרי זה עוסק בה לשמה", ובהלכה ג שם ביאר "כיצד היא האהבה הראויה – הוא שיאהב את ה' אהבה גדולה יתרה, עזה מאד, כמו שצונו בכל לבבך ובכל נפשך".

ואם כן על ידי שנראה מי מהשנים שאוחזין בטלית עבודתו היא מאהבה כזו, יודע גם כן למי מגיע הטלית!

והתירוץ הוא – לא צריכא דנקט מתרווייהו. היינו שבאמת עשית שניהם הוא מעל שמים, כי שניהם עושים לשמה, ובכל זאת חילוק יש ביניהם, כי נקט מחד מדעתיה ומחד בעל כורחיה.

והענין הוא, דבעבודה לשמה מאהבה יש ב' אופנים כלליים, על דרך החילוק שבין חסיד וגבור הכובש את יצרו, שביאר הרמב"ם בשמונה פרקים פ"ו, שהחסיד הוא ש"עשה הטובות והוא מתאדה ונכסף אליהם", מה שאין כן הכובש את יצרו שנלחם ביצרו וכובש תאוותו.

אהבת ה' - על פי ההתבוננות

ועל דרך זה בעבודה מאהבה גופא ישנם דרגות, וכמבואר ברמב"ם שם (הלכה ו) "אינו אוהב הקב"ה אלא בדעת שידעוהו, ועל פי הדעת תהיה האהבה". ובהלכות יסוה"ת (פ"ב ה"ב) כתב "והיאך היא הדרך לאהבתו ויראתו – בשעה שיתבונן האדם במעשיו... מיד הוא אוהב".

והנה כשמתבונן בשכלו שראוי לאהוב רק את הקב"ה, הרי לאו דוקא שמיד יתהפך לבו לאהבת ה', אלא בתחילה מוחלט ענין זה כמוחו בלבד, אלא כיון שהמוח שליט על הלב בטבעו, הרי אף שעדיין אין אהבת ה' בהתגלות לבו, מכל מקום הרי הוא עובד את ה' בכח התבוננות זו בתעלומות לבו, ונחשבת עבודה זו לעבודה מאהבה, כי סיבת העבודה היא האהבה לד' שנולדה על כל פנים כמוחו (גם אם לא בלבו), וכמבואר בארוכה בתניא (פ"ז ז"י).

וזה נחשב ל"בעל כרחיה" כיון שהאהבה אינה בהתגלות לבו אלא על ידי שהמוח "שליט" על הלב. וכיון שהנהגת הקב"ה היא באופן של "מדה כנגד מדה", לכן גם השכר שנותן הקב"ה הוא כביכול "בעל כרחו", ולכן הזווי דנקט המוכר נחשבים לבעל כרחיה.

ואופן הבירור לדעת בכל זאת הוא – על ידי דרמו רבנן שבועה עליה, שהיא מגיעה בפנימיות הנפש יותר, ואם ישבע רק האחד, הרי זו הוכחה שהשני הוא הבעל כרחיה ואין הטלית שייכת לו, ואם נשבעו שניהם, הרי זו ראייה דתרווייהו הם מדעתיה, כי במשנתנו יכולה החלוקה להיות אמת ואין כאן ודאי רמאי, וכמו שכתבו התוס' (ד"ה לימא) "דתרווייהו בהדי הדדי אגבהוה".

(על פי רשימת "שנים אוחזין בטלית")